

ԱՅԼ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՊՐԱԽՕՍԼԱԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Нов. Время-ի թղթակիներն ից մինը հարց բարձրացրեց Հեռաւոր Արեւելքում պատերազմին դո՛հ գնացածներն յիշատակն անմահացնելու մասին և առաջարկեց նրանց անուններն ու ազգանունները փորագրել իրենց ծխական եկեղեցիներում յատուկ մետաղեայ կամ փայտեայ տախտակներն վրայ:

Թղթակիցը գտնում էր, որ դա արժանաւոր դնահատութիւն կլինի հայրենի համար իրենց անձը զոհողների և յետնորդ սերնդին էլ գեղեցիկ դատ և ոգևորիչ օրինակ:

Церк. Вѣстникъ շաբաթաթերթն այդ առաջարկութեան աւթիւ գրում է հետևեալը.—Պէտքէ ասենք, որ թղթակցի առաջարկութիւնը չափազանց դժուար իրագործելի է և այդ հետևեալ պատճառներով. նախ այն, որ քաղաքներում ծխերը որոշ և կանոնաւոր բաժանուած չեն և նրանց համար որոշ շրջանակ չի գծուած, հետևապէս միևնոյն մարդու անունը յանկարծ կարող է մի քանի անգամ արձանագրուել. և երկրորդ ծխական եկեղեցիներում, եթէ այդ սովորութիւնը մտնելու լինի, պատերին ազատ տեղ չի մնալ: Այս պատճառով թերթն առաջարկում է առանձին մատեաններ մտցնել և այնտեղ արձանագրելով պատերազմում ընկածների անունները, տարեկան մի քանի անգամ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարել և կարգաւ բարձրաձայն յիշատակութեան ամբողջ տեարտկը:

Մեր կողից յիշեալ առաջարկութեան և պատասխանի մասին կը յայտնենք հետևեալ համեոտ կարծիքը.—

Պատերազմի դնացածներից բոլորը հերոսական մահով և քաջաբար չեն մեռնում, ինչպէս և հայրենիքում մնացածներից լինում են պատերազմում սպանուածներից աւելի անձնուէր և անձնազոհ մշակներ իրենց հայրենիքի: Ինչպէս պատերազմի հերոսներին, այնպէս էլ հայրենիքի անձնազոհ և աշխատաւոր մշակներին պատմութիւնն ինքնին անմահացնում է և եթէ եկեղեցին պէտքէ գլխաւոր նախաձեռնող և մարմին լինի այդ խնդրում, ապա նա այդ դէպքում փէտքէ վարուի շատ զգուշաւոր կերպով և իւր սօնելի անձանց կենսադրականի հետ էլ

ծանօթ և տեղեակ պահի ծաղովըդին, որ ոչ մի դէպքում չուր
և անտեղի մեղադրանքի չըհանգիպի և ոչ որի կողմից:

— ЦѢРК. ВѢСТНИКЪ-ի № 15-ում. բերում է Յուլիոյի թե-
մական տեղեկագրից քաղած հետեւեալ լուրը.

«Ինչպէս սովորութիւն է, այս տարի էլ զատիկն տնօրհնէր
շրջելիս քահանաներից մինը իւր տիրացուի հետ երբ մտնում է
շտատի գիւղերից մինը, տեսնում է, որ գիւղական գինեւան
դռները դժոխքի նման լայն բացուած, հաւաքուել են նրա մօտ
հասակաւորներն ու պատանիները, որոնցից մի մասը պառկած,
միւսները նստած, բայց բոլորն էլ հարբած՝ ճպրտա ու մարած
աչքերով նայում են քահանային: Ծեր տիրացուիս ըստ երևոյթին
շատ սովորական քան թուաց այդ երևոյթը, բայց ես խորապէս
վշտացած, անկարելի համարեցի պատկերներով մտնել այդ վի-
ճակում գտնուած գիւղացիների տներն ու օրհնել: Ուստի քայ-
լերս ուղղեցի յետ՝ դէպի ծխական եկեղեցին և հրամայեցի դար-
սել այնտեղ պատկերներն իրենց տեղերում: Գիւղացիներից
երկու երեք հոգի, որոնք աւելի քիչ էին խմել, ընկան ետեւիցս,
բայց ես առանց երկարաբանելու՝ կարճ բացատրեցի այդպէս
վարուելուս բուն պատճառը, որը նրանց շատ անսովոր թուաց,
և շտապեցի դէպի տուն: Երկրորդ օրը՝ վաղ առաւօտեան այդ
գիւղից ինձ մօտ եկան մի քանի բոլորովին սթափուած մարդիկ,
որոնք վերին աստիճանի վրդովուել էին պատահած դէպքի
առթիւ. — «Տէր հայր, ինչու անպատուեցիր ու վիրաւորեցիր
մեզ. չէ՞ որ մենք էլ ամօթու ուրիշ տեղ անցնել չենք կարողա-
նայ ու ծաղրի առարկայ պէտքէ դառնանք. — ասացին նրանք:
Ես այդ բարեյաջող դէպքից իհարկէ օգուտ քաղեցի, բացատ-
րեցի նրանց իրենց վարմունքի անպատուաբերութիւնը և մի-
ւնոյն ժամանակ աւելացրի, որ իրենց մօտ տներ օրհնելու կեր-
թամ միայն այն ժամանակ, երբ նրանք կրկնօտանան, որ թէ
տանը և թէ փողոցում վայելուչ կը լինին ամենքը և հար-
բածներին չեմ հանգիպիլ: Նրանք ամենայն պատրաստակամու-
թեամբ տունն այդ խոստումը և խնդրեցին, որ հէնց հետեւեալ
օրն երթամ իրենց մօտ: Եւ իրաւ, երբ ես երկրորդ անգամ
այցելեցի այդ գիւղը, նախկին անկարգ կացութեան հետքն
անգամ չէր մնացել. գինեւանք փակ էր և ոչ մի տեղ հարբած
մարդ չըկար: Թեթեւ խմածներն, իհարկէ, հանդիպում էին, մի
քանի տներում տան տէրերը բացակայ էին, որոնց երեւի ծած-
կել էին ինձանից, բայց ես ընտանաբար չէի էլ սպասում, որ
գիւղն յանկարծ և բոլորովին սթափուէր: Առաջին անգամ ինձ
բաւական էր և այն, որ գիւղացիք տնօրհնեաց ժամանակ ամա-

չեցին հարբած երևալ ինձ: Այդ արդէն մի յաջողութիւն էր նախկին դրութեան համեմատութեամբ:

Թերթը նկատումէ, որ տօնական հարբեցութեան դէմ հարելի է կռուել այդ ձևով, բայց պէտք է խիստ հետեւողական լինել և տնօրհնէքն հանդարտ և ջերմեռանդութեամբ կատարել, որ ծխականները վրայ որոշ ապաւորութիւն թողնի և տրտունջի առիթ չտայ:

— Յայտնի է, որ մեզնումն էլ վերջին տարիներս մեծ չափ և ծաւալ է ստացել հարբեցնող նիւթերի գործածութիւնը՝ օղին գինին և ծխախոտը. և մեր գիւղերում այժմս հարբած խմբեր տեսնելը շատ սովորական երևոյթ է դարձել: Գլխաւորապէս տարածուել է օղու և ծխախոտի գործածութիւնը և պէտքէ ասած, որ մեր գիւղական հոգեւորականութիւնը ոչ միայն չի մաքառում այդ բարոյապէս և տնտեսապէս քայքայող սովորութեան դէմ, այլ միանգամայն անվրդով մասնակից է լինում ամեն տեսակ կեր ու խումին: Հարբեցութիւնը յանցանք է Աստուծոյ և մարդկանց առաջ և պատահած չարութիւնների արմատը: Աւետարանը մի քանի տեղ ուղղակի արգելում է խմելն ու հարբելը, բայց չգիտենք, թէ ինչ հիման վրայ գինու իբրև սովորական խմիչքի գործածութիւնը համարուել է քրիստոնէութեան նշան: Յանկալի է, որ խիստ մաքառումն սկսուի այդ ամենամեծ արատի դէմ և մեր հոգեւորականներն էլ աշխատեն՝ ոչ թէ միայն վիախչիլ հարբեցնող նիւթերի գործածութիւնից, այլ և բացատրեն իրենց ծխականներին, որ գինին՝ հաղորդութեան նիւթ լինելուց յետոյ, չի կարող հարբեցութեան սովորական նիւթ և խմելիք լինել: «Արարատի» մօտակայ համարներից մինում մենք կը դառնանք այդ խնդրին և կաշխատենք ցոյց տալ, թէ որչափ սխալ են հասկացուած քրիստոնէական կրօնի պահանջներն այդ մասին:

Թեմական դպրոցների նոր դերը: Ֆոմէնկօ քահանան ПѢРК. ВѢСТНИКЪ-ի սոյն տարուայ № 9 ում ինտելիգէնտ դատակարգի եկեղեցուց օտարանալն առաւելապէս վերադրում էր այն բանի, որ ընտանիքներում մանուկների դաստիարակութիւնն յանձնւում է օտարադպիկներին: Ար այդ նկատողութիւնը միանգամայն արդարացի է, դորանում ոչ մի կասկած չկայ և ոյ որ փոքր ինչ նեղութիւն է տուել իրեն գիտելու մեր կեանքը, նա անշուշտ նկատած կլինի, թէ ինչպէս աստիճանաբար, տարեց տարի վերադաստիարակում է երիտասարդ սերունդը ռուսա-

կան ժողովրդի հարուստ ընտանիքներում: Համոզմունքների և սովորութիւնների «վերափոխութիւնը» կատարուում է դանդաղ, բայց աստիճանաբար:

Միթէ այդ խոշոր փոփոխ չէին նկատուում մեր հովիւներն ու հովուապետները: Նրանք ինչ էլին անում այդ օտարահաւատութեան կործանիչ ազդեցութիւնը ոչնչացնելու մեր աճող սերնդի մէջ:

Մեր երկրում կար մի շատ կրթուած առաջնորդ, որն այժմս հանդուում է յաւիտենական քնով և որի սիրտը մեծ խնդիրներ լուծելու համար տքնում ու կսկծում էր: Դա Սամարայի առաջնորդ Սերաֆիմն էր, որ սրանից 20 տարի առաջ համարուում էր կենսատու մի երեոյթ և իւր մեծ խելքով ցոյց տուեց այն ուղին, որտեղ գտնուում է Ծովէնիօ աւագ քահանայի հարցի պատասխանը

Նա այդ հնարաւոր էր համարում գիտութեան և հաւատոյ, քաղաքակրթութեան և կրօնի, հոգեորականութեան և ինտելիգենցիայի հաշտութեամբ և այդ հոգեորականութեան և նրա դաւանների՝ մանաւանդ իգական սեռի վերակրթութեամբ: Նրա բոլոր ջանքն ու հոգսը ուղղուած էր այն բանի, որ հոգեորականներին խելացի կեանքի ցանկալի բարձրութեան հասցնի: Եթէ մենք տեսնում ենք օտարների դատախարակութեան ամբողջ վնասը, հայր Սերաֆիմը շատ գեղեցիկ կերպով նկատում էր, թէ ինչպէս կիրթ և հարուստ ուսու դատախարգը երես էր դարձնում իւր անկիրթ հոգեորականութիւնից, ինչպէս որ նա այժմս էլմնացել է ոչ միայն գիւղերում, այլև քաղաքներում՝ շատ սակաւ բացառութեամբ: Սրբազան Սերաֆիմն իւր կենդանութեան ժամանակ կարողացաւ Սամարա քաղաքում նոր ոգով և ուղղութեամբ կրթել հոգեորականների դաւաններին, գոնէ նա մեծ ուշադրութիւն էր դարձնում այն բոլոր գիտելիքների վրայ, որոնց չգիտենալն այդպէս ընադդաբար զինում է հոգեորականների դէմ մեր «կանոնաւոր» հասարակութեան անդամներին: Այդ եպիսկոպոսին է պարտական ահա Սամարայի թեմը, որ այնտեղի հոգեորականութիւնը մինչև օրս էլ յարգանք է վայելում տեղական կրթուած դատախարգի կողմից:

Հանգուցեալ Սերաֆիմ եպիսկոպոսին չափազանց շատ էր զբաղեցնում ընտանեկան դատախարակչութիւնների և մանկախնամների գործը ազնուական ընտանիքներում: Նա ծրագիր կազմեց և առանց մէկին բան տեսլու, հէնց ինքն անձամբ սկսեց նրա իրագործումն, որպէս զի ուրիշներն աւելորդ արանութեամբ գործը չըմնասէին:

1877 թուին՝ Սամարայի առաջնորդ նշանակուելուց յետոյ անմիջապէս՝ Սերաֆիմը զբաղուեց Սամարայի թեմական օրիորդաց ուսումնարանի բարեկիսութեամբ։ մօտեցրեց նրա ծրագիրը օրիորդաց դիմնադիօնների ծրագրին, իսկ դաստիարակութեան դործն էլ օրիորդաց ինստիտուտների ձևին։ Այդ դործում նրան օգնեցին դպրոցում պաշտօն ունեցող բոլոր անձինք։ մեծապէս նպաստեց դպրոցի տեսչուհին, որը լաւագոյն ազնուական ընտանիքի անդամ էր և ընտանեկան ամենալաւ սկզբունքներով մեծացած։

Սրբազան Սերաֆիմը հէնց որ տեսաւ թեմական օր. դպրոցի աշակերտուհիներն ընտանեկան դաստիարակչութեամբ պաշտօնի համար պատրաստուած լինելն, իսկոյն սկսեց զետեղել նրանց այդ պաշտօնով Սամարայի ազնուականների ամենալաւ ընտանիքներում։ Բայց այն ժամանակ դեռ ոչ ոք չբնակացաւ, թէ ինչ մեծ դործ էր սկիւլ այդ եպիսկոպոսը, որի մասին ոչ թէ միայն անհաւատալի պատմութիւններ էին շարագրում, այլ և այդ պատմութիւնների մէջ եպիսկոպոսի արածները բոլորովին ուրիշ կերպ էին լուսարանում։ Չբնակացան նոյն իսկ, թէ ինչու սրբազանը թեմական օրիորդաց ուսումնարանում երաժշտութեան դաստիարակութիւն մտցրեց, ինչու ընդարձակեց մաթեմատիքական առարկաների ծրագիրը, ինչու մտցրեց ֆրանսիական լեզուն և ուսուցչական պաշտօնի համար ինչու համալսարանական և ճեմարանաւարտ մարդկանց հրաւիրեց։

Թեմական դպրոցում քսանամեայ պաշտօնավարութիւնիցս քաղած փորձովս թոյլ կրամ մի ձև տեսլ, որ այդ դպրոցները պարտաւոր են եկեղեցուն և հայրենիքին մատուցանել այն ծառայութիւնը, որի վրայ մատնանիշ եղաւ Ռուսաստանի եպիսկոպոսներից մէկը։—Ներկորդ, որ այժմս թեմական դպրոցներն առանց դործի են մնացած, որովհետեւ գիւղական ուսումնարանների համար վարժուհիներ պատրաստելու դործով այժմս եռանդուն կերպով զբաղւում են նաև զանազան եկեղեցական ուսուցչանոցներ։

Թեմական դպրոցներին պէտքէ տալ տեղի վսեմ և իրենց գիրքին համապատասխան այնպիսի մի դործ, որը պարտաւոր է կատարել կրթութեամբ օրիորդը յօգուտ եկեղեցու և հայրենեացի։

—Նրբ աշտպէս է նայում ընտանեկան դաստիարակչութիւնների խնդրին ռուս հոգեւորականութիւնն ու եկեղեցական շաբաթաթերթը, երբ նա բաւական չի համարում իւր հազարաւոր դպրոցների և դաստիարակների ազդեցութիւնը և պահանջում է Սերաֆիմ եպիսկոպոսի գծած ծրագրով պատրաս-

տած մանկախնամներ և դատարարակուհիներ, սրբան աւելի զգալի է մեղանում կանոնաւոր քնտանեկան վարժուհիների կարիքը: մեղանում, ուր երեկուայ ազէտ գիւղացին, խղճուի և անտաշ գեղճիւհին, կոպիտ դարաբաղցի, շամախեցի կամ առհասարակ դաւառացի կինը՝ բազդի բերմամբ փոքր ինչ հարստանալով, սկսում է բարբարոսաբար այլանդակ օտարախօսութիւնն ու անպատճառ «փրանցութանկայի» և «նեմկայի» է ման գալիս իրեն և իւր գաւաղներին քաղաքակրթելու:

Ահա մի սուրբ և շատ վսեմ գործ, որի վրայ հրաւիրում ենք այն մեծախօս հայրենասէրների ուշադրութիւնը, որոնք հեռունեքումն են տեսնում իրենց հայրենասիրութիւնն ու եկեղեցասիրութիւն արտայայտելու գործը: Ճիշտ է այստեղ ճաճան ճառերի և տրաքոցների տեղ չկայ, բայց սրբան համեստ, մեծ և բեղմնաւոր գործ է խիական աշխատաւոր մեղուների համար:

Церк. Вѣст. № 18 գրուած է հետեւեալը.—

Հեռաւոր Արևելքում մեր զօրքերի շարքում պրաւօսլաւ, հնապաշտ (Стороообрядецъ) և աղանդաւոր զինուորների հետ հաւատարմութեամբ և ճշմարտութեամբ ծառայում են կայսեր և հայրենիքին հաղարաւոր կաթոլիկ, բողոքական և այլադաւան զինուորներ: Պատերազմական գործողութիւններն սկզբից հարց յարուցուեց Հեռաւոր Արևելք ուղարկելու կաթոլիկ, բողոքական և մասմէդական հոգևորականներին, որպէս զի նրանք կարողանան կրօնական մխիթարութիւն և օգնութիւն հասցնել վերաւոր և առողջ զինուորներին: Լրագիրների տուած տեղեկութիւնները համաձայն կաթոլիկ քահանան արդէն նշանակուած է բանակում և շուտով կը նշանակուի նաև բողոքական պատօրը: Բացի գրանից կարմիր խաչի հիւանդանոցներում կը նշանակուեն նաև լիտովցի ու կաթոլիկ երկու քահանաներ:

ԿԱԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՅԻ

Կաթոլիկ եկեղեցւոյ կանոնական իրաւունքի վերագնուրիւնը եւ կարգի բերելը:

Պիոս X պապը հրամայել է կարգի բերել կաթոլիկ եկեղեցւոյ կանոնական իրաւունքը, որը քրիստոնէութեան առաջին դարերից սկսած՝ հասնում է մինչև մեր օրերը: Պապի այդ նպատակաւ հաստատած կարգիւնները մասնաժողովը